

NAŠA CRKVA U NAŠEM SVIJETU

Gabrijel Štokalo

Kretanje brojnog stanja vrlo je važno. Ono je indikativno. U tom smislu sigurno će čitatelje *Crkve u svijetu* ili, bolje, naše općinstvo zanimati brojno stanje Katoličke crkve u našoj državi. Zato sam uzeo podatke iz *Papinskog Godišnjaka* za 1974. godinu¹ i usporedio ih s podacima iz *Općeg šematizma Katoličke crkve u Jugoslaviji iz godine 1939.*² To će uspoređivanje mnogošta pokazati, pogotovo stručnjacima. Prepustio sam brojkama da one govore; ja ću samo iznijeti neke napomene za bolje razumijevanje izrađenih križaljki s općim osvrtima, posebno na nedostatke, da ne bi netko iz brojčanih podataka prebrzo donosio zaključke.

1. POVRŠINA I TERITORIJALNA RAZDIOBA (stupci 1 i 2)

Podatke za *Papinski Godišnjak* šalju svake godine u Rim mjesni Ordinarijati. Ako iz bilo kojeg razloga urednici *Godišnjaka* ne dobiju navrijeme željene podatke, oni onda ili jednostavno uzmu stare podatke naznačivši u zagradama godinu od koje potječu ili pak točkicama naznače prazninu ako već vrlo dugo nisu dostavljeni podaci.³

U Jugoslaviji ima 24 Ordinarijata ako uzmemo da je Pazinska administratura hrvatskog dijela Tršćansko-koparske biskupije poseban Ordinarijat, a ne dio Porečko-pulske biskupije. Stvarno tako i moramo uzeti, ne samo zato što *Godišnjak* tako uzima nego i zato što Pazinska administratura (tako ju nazivam radi kratkoće izražavanja) crkveno-pravno ne pripada Riječko-senjskoj metropoliji, nego je samo »ad nutum Sanctae Sedis« povjerena porečko-pulskom biskupu, sufraganu riječko-senjskog metropolite.

Ni za jednu od 24 naše dijeceze nema točkica umjesto podataka, a samo se za dvije uz podatke nalazi zagrada sa zakašnjelom godinom 1970. i 1971. K tome su svi podaci ili sasvim precizni ili vrlo stručno zaokruženi. To nam svjedoči i činjenica da zbroj svih prikazanih površina svih dijeceza premašuje samo za 19 km² stvarnu, redovito prikazivanu površinu SFR Jugoslavije (255.804 km²) i to ponajviše stoga što je površina Skopsko-prizrenske biskupije, uostalom sasvim vješto, zaokružena na 42.000

¹ *Annuario Pontificio per l'anno 1974, Città del Vaticano 1974.*

U njemu su *abecednim redom* od str. 14. do 595. prikazane sve rezidencijalne biskupije. Iz tog dijela *Godišnjaka* uzeti su podaci; samo je Banatska administratura prikazana poslije na str. 851. u dijelu o trajnim administraturama. Treba još napomenuti da se podaci o Pazinskoj i Koparskoj administraturi nalaze u bilješci uz biskupiju Trieste — Trst, str. 545 ss.

² *Opći šematizam katoličke Crkve u Jugoslaviji*, Sarajevo 1939, priredio dr Krunoslav Draganović. Unaprijed ću ga označavati s OŠ.

³ Na pr. za biskupije u Albaniji su točkice, a za neke kineske biskupije stoji u zagradama godina 1949.

1. POVRŠINA I STANOVNIŠTVO

Red. broj	BISKUPIJA	Površina u km ²	Stanovništvo		Kretanje	
			1939.	1974.	brojčano	posto
0	1	2	3	4	5	6
	1. Zagrebačka nadbiskupija	22.785	2,156.855	2,300.000	143.145	6,6
	2. Djakovačko-Srijemska bisk.	11.286	762.302	1,000.000	237.698	31,2
	3. Križevačka biskupija	255.804	14,709.729	20,642.685	5,932,956	40,3
(1)	Zagrebačka metropolija 1—3	34.081	2,919.157	3,300.000	380.842	13,0
	4. Subotička biskupija	8.712	798.555	986.315	187.761	23,5
	5. Banatska administratura	9.387	590.800	665.728	74.928	12,7
(2)	Bačka i Banat 4 i 5	18.099	1,389.355	1,652.044	262.689	18,9
(3)	Panonija 1—5	52.180	4,308.512	4,952.044	643.532	14,9
	6. Sarajevska nadbiskupija	22.401	1,225.225	2,241.000	1,015,775	82,9
	7. Banjalučka biskupija	16.520	768.088	970.182	202.095	26,3
	8. Mostarsko-Trebinjska bisk.	12.226	414.040	447.472	63.432	15,3
(4)	Bosna i Hercegovina 6—8	51.147	2,407.353	3,688.655	1,281.302	53,2
	9. Skopsko-Prizrenska bisk.	42.000	1,794.436	3,100.000	1,305.564	72,8
(5)	Sarajevska metropolija 6—9	93.147	4,201.789	6,788.655	2,586.866	61,6
	10. Splitsko-Makarska nadb.	3.688	310.066	385.000	74.934	24,1
	11. Dubrovačka biskupija	1.367	84.159	80.311	— 3.848	— 4,6
	12. Hvarska biskupija	807	64.926	34.000	— 30.926	— 47,6
	13. Kotorska biskupija	655	40.961	41.000	39	0,1
	14. Šibenska biskupija	3.246	186.514	192.874	6.360	3,4
(6)	Splitska metropolija 10—14	9.763	686.626	733.185	46.559	6,8
	15. Riječko-Senjska nadb.	10.646	483.574	425.000	— 58.574	— 12,1
	16. Krčka biskupija	1.119	39.269	35.000	— 4.269	— 10,9
(7)	Riječko područje 15 i 16	11.765	522.843	460.000	— 62.843	— 12,0
	17. Porečko-Pulska biskupija	1.460		134.120		
(8)	Riječka metropolija 15—17	13.225	522.843	594.120	71.277	13,6
	18. Pazinska administratura	1.379		50.178		
(9)	Istra 17 i 18	2.839		184.298		
(10)	Riječko podr. i Istra 15—18	14.604	522.843	644.298	121.455	23,2
	19. Zadarska nadbiskupija	2.794	135.849	180.500	44.651	32,9
	20. Barska nadbiskupija	13.138	225.975	500.000	274.043	121,3
(11)	Primorje 10—20	40.299	1,571.275	2,057.983	489.708	31,0
	21. Ljubljanska nadbiskupija	8.549	570.351	720.000	149.649	26,2
	22. Mariborska biskupija	7.398	683.544	766.003	82.459	14,1
(12)	Ljubljanska metrop. 21 i 22	15.947	1,253.895	1,486.003	232.108	18,5
	23. Koparska administratura	4.300		288.000		
(13)	Slovenija 21—23	20.247	1,253.895	1,714.003	460.108	36,7
	24. Beogradska nadbiskupija	49.950	3,322.664	5,130.000	1,807.336	54,4
(14)	Stara Jug. sve bez (9) i 23	248.684	14,709.729	20,170.387	5,460.336	37,1
(15)	Istra i Slov. prim. (9) i 23	7.139		472.298		
(16)	SFR Jugoslavija 1—24	255.823	14,709.729	20,642.685	5,932.956	40,3

km². Isto tako zbroj svih prikazanih stanovnika samo je za oko 20 tisuća veći od broja stanovništva SFR Jugoslavije prema popisu od 1971., a to je vjerojatno i ispod stvarnog prirasta stanovništva, ali se iz toga jasno vidi da su toliki zaokruženi podaci pravilno prikazani, a s druge strane vrlo je vjerojatno da su neki Ordinarijati pravilno za broj stanovništva koristili rezultate službenog popisa. Samo mi je malo problematičan broj stanovnika u Bosni i Hercegovini — redak (4) — jer je za kojih šezdesetak tisuća manji od broja iz popisa od 1971.⁴ Možda nam to govori i o iseljavanju iz Bosne i Hercegovine i o drukčijem kriteriju pri određivanju da li je neka osoba ili obitelj privremeno ili trajno odselila.

Većina biskupija ima istu ili malo promijenjenu, možda samo točnije izmjerenu površinu kao i godine 1939. s time da su prije mnoge biskupije na državnim granicama imale dodatne, većinom malene, administrature dijelova drugih biskupija, kojima je sjedište ostalo izvan granica bivše Kraljevine Jugoslavije. Sada su — i vrijeme je — te administrature punopravni dijelovi naših biskupija. Radi toga nisam smatrao potrebnim posebno prikazati površine iz 1939.

Razlike površina treba naglasiti samo s obzirom na one dijelove naše zemlje koji su između dva svjetska rata pravno, iako nepravedno, pripadali Kraljevini Italiji:

1. Otok Lastovo s 1.210 stanovnika prema popisu od 1971. vraćen je Dubrovačkoj biskupiji, pa joj se teritorij povećao za 52 km²

2. Riječko-senjska nadbiskupija, u uspoređenju s nekadašnjom Senjskom biskupijom (kojoj je pred prvi svjetski rat pripadala i Rijeka, onda ponekad zvana i »Senjska Rijeka«) i njoj pridruženom malom administraturom Kastva, ima samo 133 km² više, ali moramo imati u vidu da je na tom teritoriju razvijeni grad Rijeka s onu stranu Rječine.

3. Cres i Lošinj s pripadnim manjim otocima s ukupno 9.989 stanovnika prema popisu 1971. vratili su se Krčkoj biskupiji, te joj gotovo udvostručili površinu od 1939. godine, tj. površina joj je povećana za 499 km².

4. Sadašnja Zadarska nadbiskupija prema predratnoj Zadarskoj administraturi, koja je onda bila povjerena šibenskom biskupu, jedva se što teritorijalno promijenila, ali taj mali teritorij predstavlja sam grad Zadar s najbližom okolicom, pa je zato od velike važnosti. No, grad Zadar bijaše između dva svjetska rata naseljen i mnogim doseljenicima iz Italije, dok su mnogi od naših ljudi tada bili emigrirali u Jugoslaviju. Poslije drugog svjetskog rata u porušeni i gotovo napušteni Zadar vratili su se i pridošli mnogi naši ljudi iz zadarske pozadine i zadarskih otoka. Upravo zato mislim da bi bilo gotovo bespredmetno uspoređivati stanje u gradu Zadrugodine, 1939. s današnjim stanjem. Stvarno je sada po pučanstvu Zadar postao pravi dio ondašnje Apostolske administrature.

5. Teža je stvar s Porečko-pulskom biskupijom i s Pazinskom i Koparskom administraturom, koje su vraćene majci domovini Hrvatskoj i Slo-

●

⁴ Podatke popisa iz 1971. uzimao sam prema *Statističkom godišnjaku SFRJ za 1974. godinu*.

veniji, odnosno Jugoslaviji, pa za njih ne navodim nikakve usporedbe sa stanjem prije drugog svjetskog rata. Mogao sam uistinu posegnuti za statistikama pod bivšom Italijom, ali s jedne strane sadašnje administrature obuhvaćaju onda integralne dijelove Goričke nadbiskupije te Tršćansko-koparske i čak ondašnje Riječke biskupije⁵ pa ne bi bilo lako pokupiti te podatke. S druge strane na tom se teritoriju toliko izmiješalo stanovništvo emigracijama i migracijama, da bi uspoređivanje bilo pomalo i nerealno. Ipak smatram da je najslabija točka čitavog ovog prikaza baš u tome što ove tri crkveno-upravne jedinice pribrajam na razini Riječko-senjske metropolije — redak (8), Riječkog područja i Istre (10), te Primorja (11) i Slovenije (13) — i uspoređujem brojčana stanja samo staro-jugoslavenskih dijelova tih područja u godini 1939. sa sadašnjim stanjem tako jako proširenih teritorija. Upravo zato i upozoravam na ovu činjenicu, da se relativno visoki prirasti u pojedinim stupcima križaljke mogu pravilnije procijeniti znajući da bi slika bila mnogo drugačija da sam uzeo u obzir stanje pod Italijom. Ovaj način ima i jednu prednost, jer ovako odmah uočavamo prostore koji su nam se vratili. Zato sam, koliko je bilo moguće, posebno zbrajao i prikazivao usporedive dijelove — reci (7) i (12) te (14) za cijelu »staru Jugoslaviju«, kako ću baš u navodnicima unaprijed označiti teritorij bivše Kraljevine Jugoslavije proširen s onim (prije pod 1. do 4. navedenim) od Italije oslobođenim područjima koja su pripojena našim biskupijama; a posebno sam prikazivao neusporedive ili nove dijelove — reci (9) i (15).

Još se od godine 1939. na ovamo, nezavisno od promjena jugoslavenskih državnih granica, zbila jedna krupna promjena biskupijskih granica. Radi se o 4.144 km² koja su u skladu s granicama SR Crne Gore prešla iz Skopsko-prizrenske biskupije u Barsku nadbiskupiju,⁶ ono naime što je godine 1913. od nekadašnjeg Turskog Sandžaka pripalo ondašnjoj Kraljevini Crne Gore. Na tom području gotovo i nema katolika, pa s toga stanovišta nije važno, ali i tu promjenu treba svakako imati na umu kad se promatra prirast stanovništva (stupci 5 i 6) ili udio katolika u broju sveukupnog stanovništva (stupci 7 do 12).

Valja još napomenuti Križevačku biskupiju ili eparhiju za katolike istočnog obreda. Njezin se teritorij proteže po cijeloj Jugoslaviji, pa je u skladu s državnim granicama proširen od godine 1939. S druge strane je očito da se njezina površina ne smije zbrajati s površinama drugih biskupija. Isto vrijedi i za stanovništvo. Što se pak tiče njezinih vjernika, njih sam zbrajao s ostalim katoličkim vjernicima na razini Zagrebačke metropolije i Panonske regije — reci (1) i (3), iako se vjernici te biskupije nalaze po čitavom teritoriju Jugoslavije pa ih se strogo govoreći moglo zbrajati tek na razini cijele države u recima (14) i (16). Međutim, kao vjernici, pa gdje god se nalazili, imaju svog metropolitu u zagrebačkom nadbiskupu i zato je sasvim na mjestu da se zbrajaju s ostalim vjerni-

⁵ Usp. Makso dr Peloz, *Riječka Metropolija*, Rijeka, 1973. passim, posebno priloge karata.

⁶ Usporedi kartu na početku OŠ-a kartom u J. Butorac — A. Ivandija, *Povijest katoličke Crkve među Hrvatima*, Zagreb, 1973, str. 288/289.

cima iste metropolije. Tako uostalom čini i *Opći Šematizam* iz godine 1939.⁷

S druge strane, barem se dvije trećine svih vjernika i službenika ove naše biskupije istočnog obreda nalazi na području Zagrebačke metropolije i Vojvodine, pa sam zato došao na misao o podjeli Jugoslavije na regije. Naravno da su granice tih regija uvjetovane u ovom slučaju biskupijskim i metropolitanskim granicama. Tako sam u Panoniju — redak (3) — ubrojio Zagrebačku metropoliju sa Bačkom i Banatom. Tako nisam samo dobio realniji prikaz odnosa katolika istočnog i zapadnog obreda zajedno prema ostalom pučanstvu, nego su se također naše zajedno u mnogočemu slične crkveno-upravne jedinice. Koja je na primjer demografska razlika između srijemskih dijelova Đakovačko-srijemske biskupije s jedne strane te Bačke i Banata s druge strane? A koja je pak razlika po konfesionalnoj pripadnosti i vjerskom opredjeljenju pučanstva i kuda bi išla granica tih razlika? Ako npr. putujemo iz Zagreba preko Turopolja na Baniju ili iz Zagreba preko Moslavine i Pakraca do krajnjih istočnih granica Zagrebačke nadbiskupije, dakle unutar jedne jedincate crkveno-upravne jedinice, možemo naići na jednake, ako ne i veće raznolikosti u pitanju vjerske pripadnosti pučanstva kao kad bismo iz Đakova putovali preko Baranje ili preko Srijema do krajnjih istočnih granica SAP Vojvodine, dakle ne samo preko granica Socijalističke Republike Hrvatske nego i preko granica Zagrebačke metropolije.

Makedonsko-Metohijsku, t. j. Skopsko-prizrensku katoličku biskupiju pridružio sam, ne izostavljajući posebno sumiranje Bosne i Hercegovine — redak (4) — bosansko-hercegovačkom prostoru iz jednostavnog razloga što je ta biskupija barem »ad instar«, kako stoji u *Papinskom Godišnjaku*,⁸ sufragana vrhbosanskom metropolitu.

Šetnje uz promatranje demografskog sastava i vjerske pripadnosti pučanstva unutar jedne od naših primorskih biskupija, npr. Riječko-senjske nadbiskupije od granica Istre preko metropolitanskog grada do ličko-bosansko-dalmatinske tromeđe ili pak Šibenske biskupije od otokâ do Knina i iste tromeđe, mogu na neki način opravdati postupak kojim sam skupio dvije naše metropolije s dvije naše nadbiskupije, koje su izvan našeg metropolitanskog sustava, pa čak i s već spominjanom Pazinskom administraturom — tako usko stvarno ako ne i crkveno-pravno i preko metropolitanskih granica povezane u cjelinu. S druge strane tu je postojala želja, da se što prije na regionalnoj razini donekle izgubi i utopi anomalija pripajanja novih područja i novih crkveno-upravnih jedinica. Tako su ovdje — redak (11) — skupljene sve biskupije s povećanom površinom, te vraćena nam Istra. Osim toga gotovo čitavo to područje nekad, u doba naših narodnih vladara i prije njih, sačinjavaše jedinstvenu crkveno-pravnu pokrajinu, naime Splitsku ili Salonitansku metropoliju.⁹ Na ovaj je način također barem na papiru izbrisana nezgodna

⁷ OŠ, str. 554ss.

⁸ Svakoju biskupiju *Godišnjak* stavlja metropolitansku pripadnost, ako je ima.
⁹ Usp. Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata*, I, str. 160. s popratnom Macanovom bilješkom i dr Krunoslav Draganović, *Hrvatske biskupije*, Croatia Sacra, Zagreb, 1943, br. 20—21, str. 99ss.

činjenica razdijeljenosti na metropolije i nezavisne nadbiskupije ovog više-manje jedinstvenog primorskog pojasa, koji iako okuplja gotovo polovicu (upravo 11) crkveno-upravnih jedinica, ipak i po površini i po broju stanovnika i po broju vjernika stoji nekako u sredini s obzirom na druge regije s mnogo manje jedinica.

Tako npr. Slovenija — redak (13) — ima samo 3 crkveno-upravne jedinice uključivši, razumije se, i Koparsku administraturu, a ima čak oko 400 tisuća više katolika od ovako prošireno uzete primorske regije. Da narodno-jezični razlozi nisu drukčije sugerirali, moglo se i spomenutu slovensku primorsku jedinicu, naime Koparsku administraturu, pridružiti Primorju, pa bi onda sveukupno Primorje bilo upravo jednako po broju katolika s preostalom Slovenijom to jest nekadašnjom Dravskom banovinom.

U vezi s tim evo još jedan maštoviti prijedlog ili misao: Kako na obalu Jadrana kod Neuma proviruje i Trebinjsko-mrkanska biskupija, koja je trajno dana na upravljanje mostarsko-duvanjskom biskupu, pa se u našem tabelarnom prikazu krije pod imenom Mostarsko-trebinjske biskupije — redak 8 — ne bi li se moglo nekako urediti da ovdje prikazana primorska regija zahvati svu našu obalu, osim Slovenskog dijela, dakle od ušća rijeke Dragonje do ušća Bojane? To bi se teoretski moglo ostvariti na više načina. Promotrimo dva od njih: a) da se Trebinjsko-mrkanska biskupija, svega je to 10 župa sa manje od 20 tisuća katolika, sjedini s Dubrovačkom biskupijom, kao što je u stvari nekada i bilo, i tako bi i Dubrovačka poput drugih naših priobalnih biskupija imala uz primorje i naravnu kopnenu pozadinu iz koje stanovništvo trajno ili privremeno seli na obalu i u njezine gradove i gradiće; b) da se cijela četveroimena Mostarsko-duvanjsko-trebinjsko-mrkanska biskupija pridruži Splitskoj metropoliji, kako je nekada u prošlosti i bilo.

Beogradska nadbiskupija ili Srbija prije balkanskih ratova, koliko god ima vrlo mali broj katolika ili možda baš i zbog toga, čini za sebe posebno područje pa je i promatram kao zasebnu regiju.

2. STANOVNIŠTVO (stupci 3—6)

Kako se u križaljci vidi, na području »stare Jugoslavije« stanovništvo je za 35 godina (možemo uzeti i za 40 godina, jer je Opći Šematizam iz godine 1939. uzimao neke podatke prema popisu stanovništva od 1931.)¹⁰ poraslo za 37,1%. Zanimljivo je da samo 4 biskupije premašuju taj postotak i to po redu: Barska nadbiskupija s već spomenutim proširenim teritorijem za 121,3%; Sarajevska nadbiskupija za 82,9%; Skopsko-prizrenska biskupija, iako sa smanjenim teritorijem, za 72,8%; Beogradska nadbiskupija za 54,4%. Još je zanimljivije da sve te iste biskupije premašuju i postotak 40,3, koji sam dobio — redak (16) — kad sam sa svim prije iznesenim nepravilnostima (zasad neizbježivim) usporedio broj stanovnika sadašnje SFR Jugoslavije s brojem stanovnika bivše Kraljevine Jugoslavije. Ta činjenica — i slične s kojima ćemo se još susresti — bar

¹⁰ Usp. bilješku u OŠ, str. 554.

donekle opravdava moj postupak. Ovdje napominjem da je taj isti postotak prirasta stanovništva (40,3%) nužno pridružen Križevačkoj biskupiji zbog njezina već spomenutog rasprostiranja po cijeloj državi.

Najslabije stoji Hvarska biskupija, kojoj se stanovništvo gotovo prepolovilo, palo je na 52,4%. Samo bi možda još gore prošla Krčka biskupija da nije bilo proširenja, kad joj se uz gotovo udvostručenje prostora stanovništvo smanjilo za 10,9%.

3. KATOLICI I NJIHOV UDIO U BROJU STANOVNIŠTVA (stupci 7—14)

Važno je zapaziti da je udio katoličkog stanovništva u gore navedenim biskupijama s velikim povećanjem žiteljstva bio u godini 1939. vrlo malen: 1,7% u Skopsko-prizrenskoj biskupiji, 1,8% u Beogradskoj, 11,5% u Barskoj i 26,8% u Sarajevskoj nadbiskupiji. Sada su ti postoci još niži, a iznose po istom redu u navedenim biskupijama: 1,6; 0,7%; 3,1%; 19,6%. Naprotiv u onim (većinom primorskim) biskupijama sa smanjenim brojem stanovnika udio katolika bio je dosta visoko, pa i sada je, iako je njegov postotak u broju ukupnog stanovništva sada smanjen.

Uostalom, naglašavam da se *doslovno u svim našim biskupijama* u minulih 35 godina *smanjio postotak katoličkog stanovništva* s obzirom na sveukupno pučanstvo. Riječko-senjska i Zadarska nadbiskupija samo su *prividne iznimke*, jer su one dobile svoja sjedišta koja nisu imale 1939. godine, a radi se o gradovima s katoličkom većinom; osim toga Riječka je nadbiskupija dobila jedan dio katoličkog područja zapadno od grada Rijeke. Cijelo područje »stare Jugoslavije« — redak (14) — pokazuje opadanje udjela katoličkog stanovništva od 41,0% na 31,0%, to jest za cijelih 10 postotaka, a to znači za 24,4% od prijeratnog postotka.

Smatrao sam svakako potrebnim da u stupcima 11 i 12 iznesem za svaku jedinicu i grupaciju ne samo apsolutno opadanje postotaka udjela katoličkog stanovništva u ukupnom broju pučanstva, nego također i relativni postotak da tako jasno bude izraženo koliki je postotni dio od predratnog postotka smanjen (odnosno prividno, kako vidjesmo, zbog proširenog teritorija povećan); tako sam ujedno dobio mogućnost realnog uspoređivanja pojedinih biskupija ili područja međusobno. Da to nisam učinio, da sam naime izostavio stupac 12, onda bi se, na pr., činilo da je u tom pogledu kroz ovih 35 godina jednako prošla Beogradska kao i Zagrebačka nadbiskupija, jer je prvoj smanjen postotak — stupac 11 — za 1,1, a drugoj samo sasvim malo manje za 1,0. Prema relativnom postotku u stupcu 12 jasno se vidi realno kretanje, da je naime Beogradska nadbiskupija u tom pogledu daleko slabije prošla, ne samo da se broj njezinih vjernika gotovo prepolovio (u stupcu 14 vidimo da se smanjio za 40,5%) nego da je udio katolika u općem broju stanovnika smanjen za 61,1%. To je razumljivo kad je broj svih stanovnika porastao, kako je vidljivo u stupcima 5 i 6, za 54,4%. Za Zagrebačku nadbiskupiju ovaj relativni postotak — stupac 12 — pokazuje pad od samo 1,2%, što je svakako za udio katoličkog stanovništva daleko manje negativno negoli u Beogradskoj nadbiskupiji. Međutim, i ovaj je relativni pokazatelj u ovom slučaju,

2. KATOLICI I NJIHOV UDIO U BROJU STANOVNIŠTVA

KATOLICI I NJIHOV POSTOTNI UDIO U BROJU STANOVNIŠTVA

Redni broj	Biskupija	1939.		1974.		kretanje udjela u %		kretanje katolika	
		katolici	postotak	katolici	postotak	apsolutno	relativno	brojčano	postotak
(0)	(1)	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Zgb	1,803.425	83,6	1,900.000	82,6	— 1,0	— 1,2	96.575	5,4
2.	Đakv	438.079	57,4	500.000	50,0	— 7,4	—12,9	61.921	14,1
3.	Kržv	51.560	0,4	51.250	0,2	—20,2	—29,2	— 310	— 0,6
(1)	Zgbm	2,293.064	78,6	2,451.250	74,3	— 4,3	— 5,5	158.186	6,9
4.	Sub	488.773	61,2	400.000	40,6	—20,6	—33,7	— 88.773	—18,2
5.	Bnt	208.505	35,3	116.000	17,4	—17,9	—50,1	— 92.505	—44,4
(2)	BiB	697.278	50,2	516.000	31,2	—19,0	—37,8	—181.278	—26,0
(3)	Pan	2,990.342	69,4	2,967.250	59,9	— 9,5	—13,7	— 23.092	— 0,8
6.	Srjv	328.404	26,8	438.853	19,6	— 7,2	—29,9	110.446	33,6
7.	Bnjl	129.564	16,9	108.098	11,1	— 5,8	—34,3	— 21.466	—16,6
8.	Most	186.649	45,1	192.976	40,4	— 4,5	—10,4	6.327	3,4
(4)	BiH	644.617	26,8	739.927	20,1	— 6,7	—25,0	95.310	14,8
9.	Skp	30.536	1,7	48.500	1,6	— 0,1	— 8,1	17.961	58,8
(5)	Srjvm	675.156	16,1	788.427	11,6	— 4,5	—28,0	113.271	16,8
10.	Spt	294.697	95,0	342.076	88,9	— 6,1	— 6,4	47.379	16,1
11.	Dub	81.133	96,4	73.000	90,9	— 5,5	— 5,7	— 8.183	—10,0
12.	Hvr	64.553	99,4	33.000	97,1	— 2,3	— 2,3	— 31.553	—48,9
13.	Ktr	15.859	38,7	11.356	27,7	—11,0	—28,4	— 4.503	—28,4
14.	Šbk	143.288	76,8	141.086	73,1	— 3,7	— 4,8	— 2.202	— 1,5
(6)	Sptm	599.530	87,3	600.518	81,9	— 5,4	— 6,2	988	0,2
15.	Rjk	323.461	66,9	320.000	75,3	8,4	12,6	— 3.461	— 1,1
16.	Krk	39.146	99,7	34.000	97,1	— 2,6	— 2,6	— 5.146	—13,1
(7)	Rj.p	362.607	69,3	354.000	77,0	7,7	11,1	— 8.607	— 2,4
17.	PrPu			106.637	79,5				
(8)	Rjkm	362.607	69,3	460.637	77,5	8,2	11,8	98.030	27,0
18.	Pzn			48.506	96,7				
(9)	Istra			155.143	84,2				
(10)	RjpIS	362.607	69,3	506.143	79,0	9,7	14,0	143.536	39,6
19.	Zdr	103.163	75,9	140.300	77,7	1,8	2,4	37.137	36,0
20.	Bar	26.061	11,5	15.396	3,1	— 8,4	—73,0	— 10.665	—40,9
(11)	Prim	1,091.361	69,5	1,262.357	61,3	— 8,2	—11,8	170.996	15,7
21.	Ljblj	564.940	99,1	650.000	90,3	— 8,8	— 8,9	85.060	15,1
22.	Mrbr	654.234	95,7	706.704	92,3	— 3,4	— 3,6	52.470	8,0
(12)	Ljbm	1,219.174	97,2	1,356.704	91,3	— 5,9	— 6,1	137.530	11,3
23.	Kpr			208.000	91,2				
(13)	SLV	1,219.174	97,2	1,564.704	91,3	— 5,9	— 6,1	345.530	28,3
24.	Bgd	60.460	1,8	36.000	0,7	— 1,1	—61,1	— 24.460	—40,5
(14)	sJug	6,036.492	41,0	6,258.595	31,0	—10,0	—24,4	222.103	3,7
(15)	IISP			363.143	76,9				
(16)	SFRJ	6,036.492	41,0	6,621.738	32,1	— 8,9	—21,7	585.246	9,7

kako se čini, samo relativno toliko manje negativan, jer je njegovu smanjenju doprinijela i činjenica da je stanovništvo Zagrebačke nadbiskupije poraslo samo za 143.145 osoba ili za 6,6%, a to je vidno manje u apsolutnom i u postotnom gledanju od prirasta za 1.807.366 stanovnika ili za 54,4% u Beogradskoj nadbiskupiji.

Ipak iz stupca 12 lako vidimo da od Beogradske nadbiskupije u ovom pogledu još slabije stoji Barska s pokazateljem od —73,0%, samo se pri tom moramo sjetiti njezina već spominjanog teritorijalnog proširenja. Osim toga još 6 crkveno-upravnih jedinica pokazuju negativniji ovaj postotak od prosjeka »stare Jugoslavije« (—24,4%). To su: Banat — 50,1%; Banjaluka — 34,3%; Subotica — 33,7%; Sarajevo — 29,9%; Križevci — 29,2%; Kotor — 28,4%. I ovdje je svakako zanimljivo i indikativno da nijedna biskupija (pa ni skupina) ne stoji po ovom pokazatelju između nove i »stare Jugoslavije«.

Bilo bi bez sumnje važno istražiti koliko su takvu opadanju udjela katolika u ukupnom broju stanovnika doprinijeli sinovi katoličkih roditelja ili djedova, koji se danas više ne priznaju vjernicima ili su pak prešli na drugu neku vjeroispovijest, a koliko istoj stvari doprinosi prirast stanovništva drugih vjeroispovijesti nezavisno ili zavisno od toga da li se i danas osjećaju pripadnici dotičnih vjeroispovijesti ili ne. Vrlo bi bilo teško, upravo nemoguće bez posebnog popisa s određenim rubrikama egzaktno proučiti to pitanje. Nešto bi nam ipak mogli pomoći podaci iz popisa stanovništva 1931. i 1971. Međutim, tu bismo mogli i pogriješiti zbog toga što u njihovim popisima nema podataka o vjerskoj opredijeljenosti, čega doduše ni prije nije egzaktno bilo, ni o vjeroispovjednoj pripadnosti; a bilo bi ne samo konzervativno, nego što je vrlo važno, i netočno smatrati sada, a i prije, sve Hrvate i Slovence (jer narodnosnu pripadnost imamo u popisima) katolicima (bilo stvarnim, bilo samo po porijeklu). Ipak bi se, vjerujem, mogao naći uz dužne ograde neki ključ, koji bi nam na našem području na temelju narodnosne pripadnosti nešto pomogao i osvijetlio ovo zanimljivo pitanje. Konačno, pri tom nailazimo još i na poteškoću ponekog nepoklapanja granica civilnih upravnih jedinica s crkvenim. Zato bi trebalo imati određenije podatke pa ih onda točno primjenjivati na odgovarajuća područja.

Još bi bilo teže istražiti koliko su emigracije, a koliko migracije stanovništva, posebno katoličkog utjecale na iznesene pokazatelje. Svakako nam nešto govori podatak da je na pr. u Bačkoj i Banatu zajedno — redak (2), stupci 13 i 14 — apsolutni broj katolika opao za više od 180 tisuća ili za 26,0%, u Hvarskoj biskupiji za 48,9%, u Barskoj nadbiskupiji za 40,9%, u Beogradskoj za 40,5%, u Kotorskoj za 28,4%, u Banjalučkoj za 16,6% a u proširenoj Krčkoj za 13,1%. Sve u svemu promatrano područje »stare Jugoslavije« bilježi porast katoličkog stanovništva samo za 222 tisuće ili za 3,7%. Strah me je da ta brojka jedva išta premašuje broj katolika, koji su živjeli ili koji sada žive na područjima Rijeke (s njezinom zapadnom okolicom), Zadra, Cresa, Lošinja i Lastova, t. j. na područjima koja su ovdje zbog biskupijskih granica pribrojena području »stare Jugoslavije«. Možemo, dakle, reći da broj katolika u Jugoslaviji nije gotovo ništa porastao u posljednjih 35 godina, iako je broj stanovnika porastao za više od 5 milijuna ili za oko 37%.

4. NOVOKRŠTENICI (stupci 15 i 16)

U *Papinskom Godišnjaku* za svaku biskupiju zabilježen je i broj novokrštenika u jednogodišnjem razdoblju. Sigurno je to jedan od važnih svjedoka vitalnosti ili nevitarnosti naše Crkve u svijetu i u nas. Kako nema ovog podatka za godinu 1939., nisam mogao činiti usporedbe. Zato se ovdje ne moramo obazirati na proširenja pojedinih biskupija.

Statistika pokazuje da je u posljednjoj godini u cijeloj Jugoslaviji bilo u Katoličkoj Crkvi kršteno 93.578 osoba, a to znači 14,1 promila (po svakoj tisući prikazanih katolika). Bolje od ovog prosjeka stoje po redu: 1. Skopsko-prizrenska biskupija s pokazateljem 41,3; 2. Barska nadbiskupija s 40,1; 3. Sarajevska s 23,3; 4. Banjalučka s 22,2; 5. Mostarska s 13,1; 6. Ljubljanska s 16,0; 7. Splitsko-makarska s 15,3; 8. Mariborska s 15,2; 9. Đakovačko-srijemska s 15,0.

Ispod spomenutog jugoslavenskog prosjeka stoje po redu (nastavljajući niz): 10. Koparska administratura s pokazateljem 13,0; 11. Dubrovačka biskupija s 12,4; 12. Zagrebačka nadbiskupija s 12,2; 13. Zadarska s 12,1; 14. Pazinska administratura s 11,1; 15. Kotorska biskupija s 10,7; 16. Subotička s 10,6; 17. Hvarska s 10,2; 18. Križevačka s 10,0; 19. Šibenska s 9,74; 20. Porečko-pulska s 9,7; 21. Krčka s 9,4; 22. Banatska administratura s 8,8; 23. Riječko-senjska s 8,4; 24. Beogradska nadbiskupija s 5,7 promila.

Već nekoliko godina u *Papinskom Godišnjaku* pratim baš ovaj podatak o novokrštenicima, pa vidim da ti pokazatelji nisu samo slučajno ove godine takvi, nego da su, uz polagani pad i manje varijacije, takvi već niz godina. Takav je redovito i redosljed biskupija po veličini ovog pokazatelja uz male promjene onih biskupija koje i onako imaju gotovo isti broj novokrštenika po svakoj tisući prikazanih vjernika. Upravo sam zato naveo naše crkveno-upravne jedinice po veličini ovog očito važnog priraštaja.

Ti pokazatelji govore kako o natalitetu tako i o svijesti vjernika. Iz križaljke se mogu očitati i uspoređivati ti pokazatelji za pojedine metropolije ili regije. Naravno da bi za pojedinu biskupiju bilo vjerojatno još zanimljivije promatrati razlike između njezinih koji put u mnogočem različitim dijelova, na pr. urbanih naprama ruralnim ili primorskih naprama pozadinskim dijelovima.¹¹

¹¹ Zbog ilustracije i eventualnog uspoređivanja s našim stanjem prelistao sam stranice *Papinskog Godišnjaka* i izračunavao ovaj pokazatelj za neke biskupije u svijetu (pri izboru sam bio ograničen na one biskupije koje su imale sigurne nove podatke), te sam dobio ove rezultate: Nairobi u Keniji 92,7; Seul u Koreji 77,3; Logos u Nigeriji 72,7; Betlehem u Južnoj Africi 72,3; Mendi u Novoj Gvineji 67,5; Jakarta u Indoneziji 64,9; Vac u Madarskoj 61,5; Pretoria u Južnoj Africi 57,0; Bukava u Zaire 51,3; Tokio 49,1; Xuan-Loc u Južnom Vijetnamu 47,3; Manado u Indoneziji 45,8 (tek sada po veličini ovog pokazatelja dolazi naša prva biskupija Skopsko-Prizrenska 41,3); Manila na Filipinima 39,7; Palo također na Filipinima 38,4; Toledo u Brazilu 37,0; Maras u Indiji 36,5; Luanda u Angoli 35,2; Brazzaville u Kongu 32,2; Westminster — London 31,9; Madurai u Indiji 31,7; Lusaka u Zambiji 29,9; Meksiko 29,7; Bangkok u Sijamu 29,6; Memphis u SAD 28,2; Madang u Novoj Gvineji 27,9; Medelin u

3. NOVOKRŠTENICI — ŽUPE

NOVOKRŠTENICI ŽUPE				prosječni broj vjernika u župi					
Redni broj	Biskupija	brojčano	promila	kretanje					
				1939.	1974.	1939.	1974.	brojčano	postotak
(0)	(1)	15	16	17	18	19	20	21	22
1.	Zgb	23.237	12,2	366	421	4.924	4.513	— 414	— 8,4
2.	Đakv	7.491	15,0	130	157	3.370	3.185	— 185	— 5,5
3.	Kržv	512	10,0	50	52	1.031	986	— 45	— 4,4
(1)	Zgbm	31.240	12,7	546	630	4.200	3.891	— 309	— 7,4
4.	Sub	4.233	10,6	98	113	4.987	3.540	— 1.447	— 29,0
5.	Bnt	1.024	8,8	64	33	3.258	3.515	257	7,9
(2)	BiB	5.257	10,2	162	146	4.304	3.534	— 770	— 17,9
(3)	Pan	36.497	12,3	708	776	4.224	3.824	— 400	— 9,5
6.	Srjv	10.223	23,3	105	117	3.128	3.751	623	19,9
7.	Bnjl	2.396	22,2	48	39	2.699	2.772	73	2,7
8.	Most	3.498	18,1	61	69	3.060	2.797	— 263	— 8,6
(4)	BiH	16.177	21,8	214	225	3.012	3.289	277	9,2
9.	Skp	2.005	41,3	18	19	1.697	2.553	856	50,4
(5)	Srjm	18.122	23,0	232	244	2.910	3.231	321	11,0
10.	Spt	5.242	15,3	149	192	1.978	1.782	— 196	— 9,9
11.	Dbk	907	12,4	57	65	1.423	1.123	— 300	— 21,1
12.	Hvr	335	10,2	45	43	1.435	767	— 668	— 46,6
13.	Ktr	121	10,7	29	27	547	421	— 126	— 23,0
14.	Šbk	1.375	9,7	60	71	2.388	1.987	— 401	— 16,8
(6)	Sptm	7.980	13,3	340	389	1.763	1.509	— 254	— 14,4
15.	Rjk	2.695	8,4	140	168	2.310	1.905	— 405	— 17,5
16.	Krk	320	9,4	29	51	1.350	567	— 683	— 50,6
(7)	Rjp	3.015	8,5	169	219	2.146	1.616	— 530	— 24,7
17.	PrPu	1.034	9,7		63		1.693		
(8)	Rjkm	4.049	8,8	169	282	2.146	1.633	— 513	— 23,9
18.	Pzn	536	11,1		71		683		
(9)	Istra	1.570	10,1		134		1.158		
(10)	RjpIS	4.585	9,1	169	353	2.146	1.442	— 704	— 32,8
19.	Zdr	1.709	12,1	98	108	1.053	1.299	246	23,4
20.	Bar	601	40,1	20	19	1.303	810	— 493	— 37,8
(11)	Prim	14.875	11,8	627	878	1.741	1.438	— 303	— 17,4
21.	Ljblj	10.393	16,0	285	302	1.982	2.152	170	8,7
22.	Mrbr	10.790	15,2	259	274	2.526	2.576	50	2,0
(12)	Ljbm	21.183	15,6	544	576	2.241	2.355	114	5,1
23.	Kpr	2.695	13,0		205		1.015		
(13)	SLV	23.878	15,3	544	781	2.241	2.003	— 238	— 10,6
24.	Bgd	206	5,7	14	15	4.319	2.400	— 1.919	— 44,4
(14)	SJug	89.313	14,3	2.125	2.355	2.841	2.658	— 183	— 6,5
(15)	HSF	4.265	11,7		339		1.071		
(16)	SFRJ	93.578	14,1	2.125	2.694	2.841	2.458	— 383	— 13,5

5. ŽUPE (stupci 17—22)

Križaljka pokazuje da je 1939. godine u staroj Jugoslaviji bilo 2.125 župa, a sada ih »stara Jugoslavija« ima 2.355, k tome u tri pripojene crkveno-upravne jedinice sada ima 339 župa, a pod tim sam pojmom, za obje promatrane godine, obuhvatio i samostalne kapelanije odnosno sve ono što *Papinski Godišnjak* naznačuje kraticom »qp« — »Quasi parrocchie — kao župe«.

Prikazan je i prosječni broj vjernika u svakoj župi, pa se vidi da se taj broj smanjio u cjelini, a to onda znači i u većini biskupija. Lijepo je kad je do smanjenja tog broja vjernika došlo uslijed povećanja broja župa, ali se može vidjeti naročito u nekim biskupijama da se radi o stvarnom smanjenju broja vjernika. Općenito uzevši male su, ali ne i premale, župe za pastorizaciju prikladnije. Međutim, kad se uzmu u obzir sve okolnosti pojedinih mjesta i sredina, može se pokazati korisnim i ujedinjavanje župa, odnosno ekipni rad u velikim župama. Zato ova statistika jedva što može kazati u tom pogledu, jer i onako ni u ne znam kako jednolikoj biskupiji u ovom pogledu nema jednolikosti, a još manje možemo adekvatno uspoređivati stanje u jednom kraju s prosječnim stanjem u drugoj regiji. Ipak će biti zanimljivo uočiti činjenicu da su na pr. i 1939. i sada župe Zagrebačke nadbiskupije u prosjeku više od deset puta veće od župa Kotorske biskupije.¹²

6. SVEĆENICI I PROSJEČNI BROJ KATOLIKA NA JEDNOG SVEĆENIKA (stupci 23—38)

Vidljiva je činjenica da se na području »stare Jugoslavije« smanjio broj biskupijskih svećenika za 789 ili za 25,8%, dakle za više od jedne četvrtine, prema godini 1939. Niti broj svećenika u novopridruženim crkve-

●
Kolumbiji 27,8; Lima u Peruu i Washington 27,4; Melbourne u Australiji 27,2; Madrid 26,8; Toronto u Kanadi 26,7; Panama 25,9; Dublin 25,1; Toledo u SAD 24,2; Liverpool u Engleskoj 23,9; Mar del Plata u Argentini 23,6; Verdun u Francuskoj 21,9; New Delhi u Indiji 21,7; Winipeg u Kanadi 21,4; Bogota u Kolumbiji 21,0; Mendoza u Argentini 20,8; Banska Bistrica u Čehoslovačkoj 20,7; Mallorca, Španjolski otok, 20,5; Palermo na Siciliji 20,3; Bombaj u Indiji 20,0; Pederborn u Njemačkoj 18,9; Utrecht u Holandiji 18,7; Miami u SAD 18,3; Lille u Francuskoj 17,9; Padova i Napulj 17,8; Metz u Francuskoj i Lucerna u Italiji 17,2; Buenos Aires 17,1; Malta i Krakov 16,9; Bordeaux u Francuskoj i Wrocław u Poljskoj 16,5; Chur u Švicarskoj 16,3; Torino 16,1; Besancon 15,8; Graz 15,5; Stockholm 15,1; Ostrogon 14,5; Liège 14,4; Mantova i Eisenstein, biskupija naših Gradišćanskih Hrvata, stoje upravo na prosjeku cijele Jugoslavije s 14,1 promila; Lucca 14,0; Lion 13,9; Toledo u Španjolskoj 13,7; Lublin u Poljskoj 13,5; Montréal u Kanadi, Veszprem u Mađarskoj i Varšava 13,4; Ankona 12,7; Lizabon 12,5; Münster u Njemačkoj 12,4; Monako 11,7; Marseille 11,5; Genova 11,1; Bamberg i Beč 11,0; Bolonja 10,8; Trst i Venecija 10,5; München i Venezuelka Barcelona 9,6; Aachen 9,5; Kolon 9,3; Rimani 8,0; Managua u Nikaragui i Prag 7,3; Španjolska Barcelona 6,9; Pariz 6,6; Alžir 2,5.

¹² Navlaš ne stavljam riječ »po broju vjernika« i ne spominjem razliku tog izraza »po teritoriju«, jer mislim da barem poslije II. vatikanskog župu moramo redovito shvaćati kao skup vjernika, pa je samo potrebno spomenuti neki drugi vid kad drukčije gledamo.

4. SVEČENICI

Redni broj	Biskupija	BISKUPIJSKI SVEČENICI				REDOVNIČKI SVEČENICI			
		kretanje				kretanje			
		1939.	1974.	brojčanc	posto	1939.	1974.	brojčanc	posto
(0)	(1)	23	24	25	26	27	28	29	30
1.	Zgb	594	515	— 79	—13,3	180	263	83	46,1
2.	Đakv	209	177	— 32	—15,3	23	40	17	74,0
3.	Kržv	67	52	— 15	—22,4	3	2	— 1	— 33,3
(1)	Zgbm	870	744	—126	—14,5	206	305	99	48,1
4.	Sub	208	106	—102	—49,0	8	7	— 1	— 12,5
5.	Bnt	69	29	— 40	—58,0	3	6	3	100,0
(2)	BiB	277	135	—142	—51,3	11	13	2	18,2
(3)	Pan	1.147	879	—268	—23,4	217	318	101	46,6
6.	Srjv	91	111	20	22,0	132	167	35	26,5
7.	Bnjl	36	30	— 6	—16,7	58	45	—13	— 22,4
8.	Most	24	40	16	66,7	138	101	—37	— 26,8
(4)	BiH	151	181	30	20,0	328	313	—15	— 4,6
9.	Skp	12	22	10	83,3	9	6	— 3	— 33,3
(5)	Srjvm	163	203	40	24,5	337	319	—18	— 5,3
10.	Spt	167	153	— 14	— 8,4	112	138	26	23,2
11.	Dbk	85	76	— 9	—10,6	54	35	—19	— 35,2
12.	Hvar	80	46	— 34	—42,5	21	19	— 2	— 9,5
13.	Ktr	28	17	— 11	—39,3	8	3	— 5	— 62,5
14.	Šbk	82	40	— 42	—51,2	63	47	—16	— 25,4
(6)	Sptm	442	332	—110	—24,9	258	242	—16	— 6,2
15.	Rjk	154	97	— 57	—37,0	14	48	34	242,9
16.	Krk	67	47	— 20	—30,0	17	19	2	11,8
(7)	Rj.p	221	144	— 77	—34,8	31	67	36	116,1
17.	PrPu		50				8		
(8)	Rjkm	221	194	— 27	—12,2	31	75	44	141,9
18.	Pzn		52				2		
(9)	Istra		102				10		
(10)	RjpIS	221	246	25	11,3	31	77	46	148,4
19.	Zdr	103	71	— 32	—31,1	15	29	14	93,3
20.	Bar	17	12	— 5	—29,4	5	7	2	40,0
(11)	Prim	783	661	—122	—15,6	309	355	46	14,9
21.	Ljblj	545	336	—209	—38,3	175	153	—22	— 12,6
22.	Mrbr	442	304	—138	—31,2	109	86	—23	— 21,1
(12)	Ljbm	987	640	—347	—35,2	284	239	—45	— 15,8
23.	Kpr		187				7		
(13)	SLV	987	807	—180	—18,2	284	246	—38	— 13,4
24.	Bgd	9	10	1	11,1	21	24	3	14,3
(14)	SJug	3.089	2.291	—798	—25,8	1.168	1.245	77	6,6
(15)	IISP		269				17		
(16)	SFRJ	3.089	2.560	—526	—17,1	1.168	1.262	94	8,0

5. PROSJEČAN BROJ KATOLIKA NA JEDNOG SVEĆENIKA

		SVI SVEĆENICI				Broj katolika na jednog svećenika			
Redni broj	Biskupija	kretanje				kretanje			
		1939.	1974.	brojčano	posto	1939.	1974.	brojčano	posto
(0)	(1)	31	32	33	34	35	36	37	38
1.	Zgb	774	778	4	0,5	2.330	2.442	112	4,8
2.	Đakv	232	217	— 15	— 6,5	1.888	2.304	416	22,0
3.	Kržv	70	54	— 16	— 22,9	737	949	212	28,8
(1)	Zgbm	1.076	1.049	— 27	— 2,5	2.131	2.337	206	9,7
4.	Sub	216	113	— 103	— 47,7	2.263	3.540	1.277	56,4
5.	Bnt	72	35	— 37	— 51,4	2.892	3.314	418	14,4
(2)	BiB	288	148	— 140	— 48,6	2.421	3.486	1.065	44,0
(3)	Pan	1.364	1.197	— 167	— 14,0	2.142	2.479	287	13,1
6.	Srjv	223	278	55	24,7	1.473	1.579	106	7,2
7.	Bnjl	94	75	— 19	— 20,2	1.378	1.441	63	4,6
8.	Most	162	141	— 21	— 13,0	1.152	1.369	217	18,8
(4)	BiH	479	494	15	3,1	1.345	1.498	152	11,3
9.	Skp	21	28	7	33,3	1.454	1.732	278	19,1
(5)	Srjvm	500	522	22	4,4	1.350	1.510	160	11,9
10.	Spt	279	291	12	4,3	1.056	1.176	120	11,3
11.	Dbk	139	111	— 28	— 20,3	584	658	74	12,6
12.	Hvr	101	65	— 36	— 35,6	639	508	— 131	— 20,5
13.	Ktr	36	20	— 16	— 44,4	441	568	127	28,8
14.	Šbk	145	87	— 58	— 40,0	988	1.622	534	54,1
(6)	Sptm	700	574	— 126	— 18,0	859	1.046	190	22,2
15.	Rjk	168	145	— 23	— 13,7	1.925	2.207	282	14,6
16.	Krk	84	66	— 18	— 21,4	466	515	49	10,5
(7)	Rj.p	252	211	— 41	— 16,6	1.439	1.678	238	16,6
17.	PrPu		58				1.839		
(8)	Rjkm	252	269	17	6,7	1.439	1.712	273	14,4
18.	Pzn		54				898		
(9)	Istra		112				1.385		
(10)	RjpIS	252	323	71	28,2	1.439	1.576	137	9,5
19.	Zdr	118	100	— 18	— 15,3	874	1.403	529	60,5
20.	Bar	22	19	— 3	— 13,6	1.184	810	— 374	— 31,0
(11)	Prim	1.092	1.016	— 76	— 7,0	999	1.242	243	24,3
21.	Ljblj	720	489	— 231	— 32,1	785	1.329	544	69,3
22.	Mrbr	551	390	— 161	— 29,2	1.187	1.812	625	52,7
(12)	Ljbm	1.271	879	— 392	— 30,8	959	1.543	584	60,9
23.	Kpr		174				1.195		
(13)	SLV	1.271	1.053	— 218	— 17,2	959	1.486	527	55,0
24.	Bgd	30	34	4	13,3	2.015	1.059	— 956	— 47,5
(14)	sJug	4.257	3.536	— 721	— 16,9	1.418	1.770	352	24,8
(15)	IISK		286				1.270		
(16)	SFRJ	4.257	3.822	— 435	— 10,2	1.418	1.733	315	22,2

no-upravnim jedinicama nije mogao pokriti negativnu bilansu. Samo četiri biskupije imaju sada više biskupijskih svećenika, i to su odreda biskupije u kojima su i prije i sada redovnički svećenici bili ne samo brojni, nego su služili i sada služe relativno mnogo župa. To su: Skopsko-prizrenska biskupija s prirastom od 83,3^o/_o prema predratnom broju svećenika; Mostarsko-trebinjska s prirastom 66,7^o/_o; Sarajevska s 22,0^o/_o; Beogradska nadbiskupija s prirastom 11,1^o/_o. — Aposlutni brojevi ovih prirasta nisu veliki, jer 1939. te biskupije osim Sarajevske, nisu imale naročit broj biskupijskih svećenika.

Broj svećenika-redovnika je nešto malo porastao u »staroj Jugoslaviji« i to za 77 ili 6,6^o/_o. To je ipak toliko malen prirast da niti dodatak redovničkih svećenika u biskupijama Istre i Slovenskog Primorja u ukupnom broju svećenika — stupci 31 do 34 — nije mogao pokriti negativnu bilansu. Još uvijek u »staroj Jugoslaviji« imamo manjak od 721 svećenika ili 16,9^o/_o, a za cijelu novu SFR Jugoslaviju ostaje manjak od 435 svećenika ili 10,2^o/_o. Ipak su redovnički svećenici nadoknadili negativnu bilansu u dvije biskupije pa tako imamo 5 biskupija s pozitivnim prirastom ukupnog broja svećenika. Samo 5, a ne 6, jer je bilansa redovničkih svećenika u Mostarsko-trebinjskoj biskupiji negativna tako da se uza sav navedeni porast broja biskupijskih svećenika broj svih svećenika u toj biskupiji smanjio u promatranom razdoblju za 21 ili za 13,0^o/_o. Treba svakako istaknuti da se i ovdje kao i drugdje radi o svećenicima koji žive u biskupiji, a ne o onima koji bi bili rodom iz te biskupije.

Prirast ukupnog broja svećenika ima jedna biskupija i 4 nadbiskupije i to: Skopsko-prizrenska biskupija za 33,3^o/_o; Sarajevska nadbiskupija za 24,7^o/_o; Beogradska za 13,3^o/_o; Splitsko-makarska za 4,3^o/_o; Zagrebačka za 0,5^o/_o. Najslabije pak stoji Bačka i Banat zajedno — redak (2) — s manjkom od 140 svećenika ili 48,6^o/_o (gotovo prepolovljen broj).

U stupcima 35 do 38, računajući s brojem svih svećenika, promatram broj katolika na jednog svećenika. Vidljivo je iz tih stupaca da je broj vjernika na jednog svećenika u »staroj Jugoslaviji« porastao za gotovo cijelu jednu četvrtinu, t. j. za 24,8^o/_o, pa je uz tri izuzetka taj broj porastao i u svim našim biskupijama. Bilo bi to dobro, kad se ne bi radilo o smanjenom broju svećenika. One pak tri iznimke, nadbiskupije Beogradska i Barska te biskupija Hvarska, stoje u stvari još gore, jer se radi o vrlo velikom smanjenju broja vjernika.

U cijelom svijetu, prema statistikama Svete Stolice,¹³ ima oko 543,5 milijuna katolika, a oko 346 tisuća svećenika. To znači da prosječno na svakog svećenika dođe 1.570 katolika. Naš prosjek od 1.733 vjernika po svakom svećeniku pokazuje u tom smislu manjak svećenika. Naša Sarajevska nadbiskupija s prosjekom od 1.579 vjernika najbliža je među našim biskupijama baš svjetskom prosjeku, dok je Skopsko-prizrenska biskupija s brojem 1.732 upravo na jugoslavenskom prosjeku, a cijela Sarajevska metropolija — redak (5) — sa zajedničkim prosjekom 1.510 stoji nešto bolje od cijelog svijeta. Dobro naime stoje bosansko-hercegovačke sufragane biskupije.

●

¹³ Usp. Žarko Ilić, *Hercegovina u Crkvi*, Rijeka, 1974, str. 205.

Gore od svjetskog prosjeka s preko 2 tisuće katolika po svakom svećeniku stoji Riječko-senjska nadbiskupija te sve crkveno-upravne jedinice zapadnog obreda u grupaciji Panonija — redak (3). — Mariborska i Porečko-pulska biskupija imaju gotovo isti broj 1.812 odnosno 1.839; no moramo imati u vidu da Porečko-pulska biskupija pastoralno živi u jedinstvu s Pazinskom administraturom, pa istarski prosjek od 1.385 — redak (9) — puno bolje stoji. Šibenska biskupija je pokazala veliko povećanje toga broja čak za 54,1% prema predratnom stanju, pa sada s 1.622 katolika na svakog svećenika stoji nešto gore od svjetskog prosjeka. Sve ostale naše crkveno-upravne jedinice stoje u ovom pogledu bolje od svjetskog prosjeka.¹⁴

7. REDOVNICE I PROSJEČNI BROJ STANOVNIKA NA JEDNU REDOVNICU (stupci 39 do 46)

U znaku ovog vremena opće zakonite emancipacije žene, naše je žensko redovništvo pokazalo veliku snalažljivost i snagu te veliku izdržljivost i prodornost u ratnim, poratnim i sadašnjim vremenima. Govorilo se, a i sada se čuje, da su žene »slabiji spol«. Ako bismo to prihvatili (a možda se u nekim crkvenim krugovima ta misao rado prihvaća), onda se svakako moramo sjetiti one Pavlove da se sila Božja u slabosti našoj očituje. Da smo se u mnogim prilikama i okolnostima manje »junačili« i manje bili »samosvjesni«, možda bi se sila Božja više i preko nas očitovala pa bi možda i drugi stupci ove statistike imali pozitivniji izgled. Evo redovnice — uza sve neprilike i uza sve to da su mnoge, možda čak i vrlo mnoge, rasute po širokom svijetu da uljepšavaju ne samo život staraca i bolesnika po Zapadnoj Evropi nego i statistike tamošnjih biskupija u istom *Papinskom Godišnjaku* i drugdje, jer zapadnjaci više od nas iznose i proučavaju statistike *sa* a čak možda i više *bez* oznake da su redovnice iz drugih zemalja — ipak i samo one koje su u nas ostale sa svojim brojem od 6.598 odnosno 6.821 pokazuju prema godini 1939. za »staru

¹⁴ Bilo je moguće napraviti još nekoliko stupaca statistike: a) o broju biskupijskih svećeničkih kandidata studenata filozofije i teologije i b) o broju svih redovnika uključivši i redovnike nesvećenika. Od prve statistike sam odustao da nam ne bi povećani broj »bogoslava«, kako se to obično kaže, stvarao dvostruku iluziju. Radi se naime o tome, da je sada studij filozofije i teologije prilično produžen te da redovito za vrijeme tog studija bogoslovi idu na odsluženje vojne dužnosti i tako njihov staž od ulaska u »veliko sjemenište« do ređenja za svećenika puno više traje nego prije rata. S druge strane ne smije nas uljuljati taj relativno veliki broj bogoslava, jer je sasvim sigurno da će se on za par godina vrlo smanjiti, pogotovo ako se svećenički kandidati, studenti bogoslovnih fakulteta i viših bogoslovnih škola, budu regrutirali većinom ili čak isključivo, kao i do sada, iz srednjih vjerskih škola ili t. zv. »malih sjemeništa«. — Drugu statistiku svih redovnika nisam činio zato: što je prije rata bilo podosta redovnika čak gimnazijalaca, a sada ima redovničkih kandidata koji su već studenti filozofije i teologije, pa bi zato dobili relativno krivu sliku iz uspoređivanja predratnog i sadašnjeg stanja. Osim toga bila bi i prilično pogrešna slika kad bi to uspoređivanje vršio po biskupijama, jer su mnogi redovnici svećenički pripravnici sada na studiju ne samo po svijetu nego i u nekim našim središtima onih biskupija u kojima kasnije kao svećenici sigurno neće djelovati; a upravo na razdiobu i uspoređivanje po biskupijama upućuje i *Papinski Godišnjak* i *Opći Šematizam* iz 1939. godine.

Jugoslaviju« porast za 285 ili 4,5⁰%, a s dodatkom Istre i Slovenskog Primorja porast za 508 redovnica ili 8,0⁰%. Čak je vrlo malo crkveno-upravnih jedinica, u kojima je u nas došlo do opadanja broja redovnica, i to su redovito biskupije i područja, u kojima su posebni zahvati izvana doprinijeli seljenju redovnica u druga područja na nove dužnosti, na nova i raznovrsnija djela ljubavi prema Bogu i bližnjemu. To su područja Bosne (Sarajevska nadbiskupija pokazuje manjak za 32,7⁰%, a Banjalučka biskupija za 31,1⁰%) i Slovenije (Mariborska biskupija pokazuje pad za 73,5⁰%, a Ljubljanska nadbiskupija za 44,8⁰%, ili obje zajedno manjak za 1.135 redovnica). Maleni pad od 9 redovnica pokazuje još samo Banatska administratura; ali zato ima biskupija koje imaju porast za više od stotinu redovnica: Zagrebačka nadbiskupija (u kojoj su mnoge sestre iz drugih biskupija na naukovanju) pokazuje porast za 286 redovnica; Dakovačko-srijemska biskupija za 251; Splitsko-makarska nadbiskupija za 245; Skopsko-prizrenska biskupija za 111; mala Kotorska biskupija, domaja blažene Hozane, pokazuje porast za 105 redovnica.

U stupcima 43 do 46 prikazao sam prosječni broj stanovnika na jednu redovnicu kako godine 1939. tako i ove godine te razliku tih dvaju brojeva apsolutno i u postocima. Najprije se može postaviti pitanje iz kojih motiva sam tako postupio. Posebno se to pitanje ističe ako uočimo razliku u postotku kad sam u stupcima 35 do 38 promatrao *prosječni broj katolika na jednog svećenika*, a ovdje promatram bez obzira na vjersko opredjeljenje *prosječni broj svih stanovnika na jednu redovnicu*. Učinio sam to zato što mi se čini da su svi svećenici u nas manje više upućeni na rad s katolicima. Iznimke samo potvrđuju pravilo. Redovnice pak mnogo više od svećenika djeluju svojim tihim radom, pa bilo to i pravljenje popluna, na čitavo stanovništvo. Čini mi se da naše redovnice u cjelini, kako im Sabor preporuča, bolje od drugih naših crkvenih osoba i struktura »brižljivo nastoje, da Crkva po njima svaki dan sve bolje pokazuje Krista i vjernicima i nevjernicima, Krista dok ili razmatra na gori, ili navješćuje Božje kraljevstvo mnoštvu, ili dok ozdravlja bolesne i ranjene ili obraća na bolji život grešnike, ili dok blagoslivlja djecu i čini dobro svima, uvijek slušajući volju Oca, koji ga je poslao«. ¹⁵

Taj moj dojam potvrđuju baš i ovi moji stupci, koji pokazuju pomak ili seljenje redovnica tamo gdje bolje mogu pokazivati Krista. Vidi se, naime, da se prosječni broj stanovnika na jednu redovnicu smanjio kroz ovih 35 godina baš u onim područjima u kojima se broj svećenika i udio katoličkog pučanstva u broju svih stanovnika smanjio. Redovnice su, dakle, priskočile tamo gdje ih svijet više treba. ¹⁶

¹⁵ *Lumen Gentium* — *Svjetlo naroda*, br. 46 (potcrtao G. Š.).

¹⁶ Neću prešutjeti ni neposredni poticaj koji mi je sugerirao da baš ovako učinim: Od ljeta 1973. godine svaki sam mjesec bar jednom putovao u Hvar. Redovito sam se vraćao u Split brzom brodskom prugom nedjeljom po podne. Gotovo svaki put slušah putnike, turiste raznih narodnosti, kako se u međusobnom razgovoru pohvalno izražavaju o sestrama benediktinkama u Hvaru. Nikad se namjerno nisam htio uplitati u te razgovore, da budem sigurniji u spontano svjedočanstvo tih ljudi. I uvjerih se kako su na sve te mnogobrojne turiste domaće i strane, katolike i nekatolike, vjernike i nevjernike hvarske benediktinke svojim postojanjem, svojim životom i radom, svojim »hvarskim čipkama od agave« vrlo pozitivno djelovale, navještale dobrotu i duboki smisao

6. REDOVNICE I PROSJEČNI BROJ STANOVNIKA NA JEDNU REDOVNICU

		SESTRE REDOVNICE				Broj stanovnika na jednu redovnicu				
Redni broj	Biskupija			kretanje				kretanje		
		1939.	1974.	brojčano	posto	1939.	1974.	brojčano	posto	
(0)	(1)	39	40	41	42	43	44	45	46	
1.	Zgb	1.349	1.635	286	21,2	1.599	1.407	—	192	— 12,0
2.	Đakv	361	612	251	69,5	2.112	1.634	—	478	— 22,6
3.	Kržv	41	96	55	134,1	258.774	215.028	—	143.746	— 40,0
(1)	Zgbm	1.751	2.343	592	33,8	1.667	1.408	—	259	— 15,5
4.	Sub.	247	280	33	13,4	3.233	3.518	—	285	8,8
5.	Bnt	98	89	— 9	— 9,2	6.029	7.480	—	1.451	24,1
(2)	BiB	345	369	24	7,0	4.027	4.477	—	450	11,2
(3)	Pan	2.096	2.712	616	29,4	2.056	1.826	—	230	— 11,2
6.	Srjv	538	392	— 176	— 32,7	2.277	6.191	—	3.914	171,9
7.	Bnjl	206	142	— 64	— 31,1	3.729	6.832	—	3.103	83,2
8.	Most	142	160	18	12,7	2.916	2.964	—	68	2,3
(4)	BiH	886	664	— 222	— 25,1	2.717	5.555	—	2.838	104,5
9.	Skp	53	164	111	209,4	33.857	18.905	—	14.955	— 44,2
(5)	Srjvm	939	828	— 111	— 11,8	4.745	8.199	—	3.724	83,2
10.	Spt	283	528	245	86,6	1.096	729	—	367	— 33,5
11.	Dbk	197	294	97	49,2	427	273	—	154	— 36,0
12.	Hvr	50	112	62	124,0	1.299	304	—	995	— 76,6
13.	Ktr	23	128	105	456,5	1.781	320	—	1.461	— 82,0
14.	Sbk	114	134	20	17,5	1.636	1.439	—	197	— 12,0
(6)	Sptm	667	1.196	529	79,3	1.029	613	—	416	— 40,4
15.	Rjk	187	283	96	51,3	2.586	1.502	—	1.084	— 41,9
16.	Krk	38	100	62	163,2	1.033	250	—	873	— 75,8
(7)	Rj.p	225	383	158	70,2	2.324	1.201	—	1.123	— 48,3
17.	PrPu		62				2.163			
(8)	Rjkm	225	445	220	97,8	2.324	1.335	—	989	— 42,6
18.	Pzn		21				2.389			
(9)	Istra		83				2.220			
(10)	RjpIS	225	466	241	107,1	2.324	1.383	—	941	— 40,5
19.	Zdr	54	151	97	179,6	2.516	1.195	—	1.321	— 52,5
20.	Bar	5	61	56	1120,0	45.191	8.197	—	36.994	— 81,9
(11)	Prim	951	1.874	923	97,1	1.652	1.098	—	554	— 33,5
21.	Ljblj	1.400	773	— 627	— 44,8	407	931	—	524	128,9
22.	Mrbr	691	183	— 508	— 73,5	989	4.186	—	3.197	323,2
(12)	Ljbm	2.091	956	— 1.135	— 54,3	600	1.554	—	954	159,1
23.	Kpr		140				2.057			
(13)	SLV	2.091	1.096	— 996	— 47,6	600	1.564	—	964	160,7
24.	Bgd	236	311	75	31,8	14.079	16.495	—	2.416	17,2
(14)	sJug	6.313	6.598	285	4,5	2.330	3.057	—	727	31,1
(15)	iiSP		223				2.118			
(16)	SFRJ	6.313	6.821	508	8,0	2.330	3.026	—	606	29,3

Položaj Križevačke biskupije istočnog obreda u mnogim je vidovima poseban, a baš u ovim posljednjim stupcima naše križaljke naročito strši ako uzmemo u obzir samo apsolutne brojke stanovnika na jednu sestru (jer promatramo stanovništvo cijele Jugoslavije). Ipak razlika tih brojki izražena u postocima (—40,0%) stoji uz bok ili čak nekako u sredini s drugim našim biskupijama u kojima je porastao broj sestara. I pod tim, dakle, vidom ta je naša osebujna biskupija uključena u tokove naše Crkve.

Ova posljednja misao o ucijepljenosti Križevačke biskupije u tkivo naše Crkve, kao i druge usput nabačene misli i sugestije koje mi dođoše pri promatranju dobivenih križaljki, samo su s jedne strane htjele biti opravdanje naslova NAŠA CRKVA U NAŠEM SVIJETU, a s druge žele biti poticaj da drugi pozvaniji, stručniji i mjerodavniji dođu i do drugih pametnih, praktičnih i korisnih misli i zaključaka na temelju prikupljenih i ovdje prikazanih podataka.

●
života u služanju Bogu i braći. I kada sam to svoje iskustveno svjedočanstvo jednom priopćio grupi svećenika u jednom našem neprimorskom gradu, našlo se je nekoliko njih koji s visoka i ironično rekoše: »Kakvo ti je to propovijedanje Evanđelja?!« — Da stvar bude komičnija (da ne rečem tragičnija), dan prije tog razgovora slušah u crkvi propovijed jednog od prisutnih svećenika, i to baš onog koji je bio najironičniji, i čuh vjernike pri izlazu iz crkve kako uzdišu: »Uf, što je gnjavio! Bože prosti, drugi put ne ću ići na njegovu misu.« (Govorahu slično i muški i ženske). I nisam imao snage pred svima reći čovjeku što čuh, a nisam imao prilike da mu to u četiri oka priopćim.